

Introducció

Enric Prat de la Riba fou conscient que amb la Mancomunitat obria un període nou dins del catalanisme polític. Amb aquesta institució, encetava unes possibilitats d'autogovern petites, però fins aleshores inexistents, i, segurament sense saber-ho, preparava i possibilitava la reivindicació d'una autonomia més àmplia el 1918 i el 1931. És a dir, que, probablement, sense Mancomunitat no hi hauria hagut Generalitat.

És per aquesta raó que des de la *Revista de Catalunya* hem cregut que un altre aniversari important d'aquest 2014 és aquest centenari. També perquè, ateses les circumstàncies que viu el país, no pretenem amagar que ho volem commemorar amb els ulls posats tant en el present com en el passat que es rememora. I això perquè aquell breu assaig d'autogovern va sortir bé i va posar en evidència les injustificades opinions de mesos abans que qüestionaven la capacitat —i el dret— dels catalans a governar-se (i que tornarien a repetir-se en el període 1931-32 i més tard).

La Mancomunitat va desenvolupar-se en un temps curt (onze anys), però va deixar una herència important. Amb els pocs mitjans que tenia, va fer més del que podia perquè hi va haver capacitat, programació, treball, iniciatives i també voluntat de país. I és que, davant l'absentisme habitual de l'Estat a Catalunya, la Mancomunitat va apropar els polítics, el poder i les propostes de futur als ciutadans. Va créixer prou per esdevenir insuficient al cap de quatre anys, per això aleshores ja es va reclamar una autonomia política més autèntica.

Es pot veure també la Mancomunitat com una etapa del catalanisme possibilista del qual ha parlat de vegades Albert Balcells. Una baula d'una ambició política que hauria començat amb la creació d'un partit polític modern: la Lliga Regionalista (1901), que hauria continuat amb un moviment de masses: la Solidaritat (1907), i que s'hauria institucionalitzat (provisionalment) amb la Mancomunitat (1914). Potser no tot va ser tan rectilini (Setmana Tràgica, lerrouisme), però sí que hi va haver aquesta persistència reivindicativa malgrat tot, que va anar continuant després.

L'acció de la Mancomunitat va ser obra d'una generació que Vicens Vives va denominar "del 1901", en la qual trobem noms com Pau Casals, Francesc Cambó, Jaume Carner, Lluís Companys, Pere Coromines, Eugeni d'Ors, Pompeu Fabra, Manuel Folguera i Duran, Amadeu Hurtado, Antoni Rovira i Virgili, Josep Pijoan i tants altres. Gent que, a través de la cultura i de la política, volien fer de Catalunya un país normal.

De la Mancomunitat en sabem ja força coses, però no les suficients. Ens cal descobrir nous elements i repensar el que tenim. En definitiva, cal que responguem noves preguntes. I això és també una justificació més per a aquest volum extraordinari. Creiem que s'hi fan bones aportacions, nous replantejaments, revisions d'aspectes coneguts, i, alhora, es confirmen fets que ja sabíem d'abans.

Avui encara ens admira l'èmfasi que la Mancomunitat va posar en la política cultural i lingüística com a element identificador i conscienciador, tanmateix estudis recents indiquen que no fou tan prioritària (un 7,5% del pressupost) i fou superada per les Comunica-

cions i Obres Públiques (un 36%) o bé per Sanitat i Beneficència (un 30%). De fet, el millor que va deixar en herència fou la seva petjada en els aspectes materials, culturals i nacionals, treballats de manera integradora, amb voluntat de modernitzar el país. Fou precisament aquest catalanisme transversal, dotat de pragmatisme i eficàcia, el que va comportar que un directori militar decretés la seva desaparició.

El volum que presentem pretén oferir una panoràmica actualitzada sobre la Mancomunitat. Ens ha interessat aconseguir la col·laboració de figures ja conegudes i destacades, però també la firma d'autors joves que estan immersos en la recerca. Pel que fa al contingut, inicialment hem volgut inserir la Mancomunitat dins d'un context europeu ideològic i bèl·lic i verificar com va saber connectar amb les societats més avançades de l'època. És a dir, constatar com la modernitat va penetrar a Catalunya.

Hem volgut fugir —però no del tot— dels tòpics que assimilen Mancomunitat amb Noucentisme i esbrinar quin model de societat i escala de valors es va voler transmetre. Hem volgut veure igualment la implantació territorial de l'obra feta més enllà de Barcelona, ja que creiem que un dels trets de la seva actuació va ser millorar aspectes essencials del món rural, amb la qual cosa va aconseguir que la gent la sentís pròxima. És allò del tòpic de l'escola, biblioteca, telèfon i camins, o de la Catalunya-ciutat, en un moment en què es produïa l'expansió de l'automòbil, la circulació d'idees, una major mobilitat de la gent i l'accés a serveis bàsics, com també la necessitat d'una major preparació per impulsar una nova industrialització. Es pot dir ben bé que va beneficiar tot el territori català. És per tot això que dediquem una particular anàlisi a les comarques tarragonines, lleidatanes i gironines i a la seva irradiació al País Valencià i a les Illes (aquí gairebé més com un despertador d'iniciatives o com a germen de noves actituds), cadascuna amb la pròpia problemàtica particular. Finalment, ens hem plantejat la seva herència o llavor de futur en aspectes que són encara vàlids, en part, avui dia.

En un treball de nombrosos autors i tan diversos, és gairebé inevitable la repetició d'algunes idees o interpretacions. Hem procurat

evitar-les, però tampoc del tot, ja que posen en evidència els aspectes en els quals hi ha consens entre els historiadors d'avui. Les divergències i una certa lectura crítica també s'hi fan ben paleses.

Com hem dit al començament, és des d'uns ulls d'avui que mirem al passat per trobar respostes, exemples i orientacions, amb la satisfacció de constatar que el país i la gent avancen, i per trobar l'estímul per aconseguir allò que encara no s'ha assolit.

Per tot plegat, estem convençuts que el record de la Mancomunitat justifica un nou volum extraordinari de la *Revista de Catalunya*, fet sense nostàlgies ni excés de presentisme, convençuts que el coneixement del passat no és una cosa estàtica o tancada, sinó evolutiva i canviant.

Josep M. Roig Rosich